

N:o 325.

Af herrar **L. J. Carlsson** i Malnberget och **K. H. Branting**
*i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående in-
 köp för statens räkning af aktiebolaget Svappavaara
 malmfält tillhöriga grufvor m. m.*

I anslutning till de erinringar, som framställdes vid remissen af den kungl. propositionen n:o 176 om inköp af Svappavaara m. fl. gruffält, tillåta vi oss anföra följande:

Det är utan tvifvel för staten önskvärdt att åter vinna äganderätt till de malmfält i Norrbotten, som staten en gång ägt, men som på grund af en förvärd grufflagstiftning enskilda tillåtits komma i besittning af. Den kungl. propositionen innebär ur den synpunkten en tanke i rätt riktning. Men det synes dock som om staten äfven härvid — såsom oftast då staten skall från enskilda förvärfva egendom — blir uppskörtad genom för högt inlösningspris. Det torde ej kunna råda något tvifvel om, att säljarna af dessa grufvor göra en oskäligen hög vinst på denna affär. De ha ju icke genom arbete, eller på något annat sätt, åstadkommit det grundvärde, för hvilket staten skall betala inlösningspriset, nämligen malmen, och de kostnader, som af bolaget utlagts för inköp af mark omkring grufvorna samt för undersökningar och försvarsarbeten, gå helt visst ej på långt när, med ränta på ränta, till den summa, hvilken de nu betingat sig för grufvorna.

Då utredning om nämnda förhållanden saknas, kunde ju ligga nära till hands att för närvarande yrka afslag på det hela, i förväntan att ett billigare inlösningspris kunde föreläggas Riksdagen. Men vi kunna dock ej bortse från den viktiga omständigheten, att fara måhända kunde förefinnas att efter ett afslag nu det sedermera blefve svårare för staten att

komna i besittning af malmfälten i fråga, enär en koncession för bolaget att bygga järnväg knappast kunde längre förvägras, i strid mot innehållet i Riksdagens skrifvelse år 1901. Och kanske blefve då situationen den, att staten ej komme till sin rätt förrän det mesta af malmen vore borta och det därefter ej vore något statsintresse att köpa de tomma grufhålén.

Under förhoppning att statsutskottet tillräckligt noga kommer att pröfva frågan om det skäligen priset, afstå vi därför nu från att i denna del göra något yrkande.

Men med afseende på den del af Kungl. Maj:ts förslag, som går ut på att engagera Kiirunabolaget såsom förlagsgifvare till en mindre del af inlösningssumman, måste vi i stället så mycket bestämdare vidhålla, att denna Kiirunabolagets medverkan blir för staten oskäligt dyrköpt, hvarjämte principiella betänkligheter af allvarlig innebörd resa sig mot detta förslag.

Detta går ju ut på, att bolaget skall för hälften af de 9 millioner tons, som det 1915—1932 skulle få bryta utöfver hvad 1907 års kontrakt medgifver, erlægga till staten en royalty, som beräknad med ränta på ränta till 1932 skulle uppgå till ett kapitalvärde af 18,161,638 kronor. Vid uppskattningen af den vinst, bolaget själf kan beräkna på denna affär, kan man omöjligen frånse det faktum att bolagets styrelse i föl på det kraftigaste motsatte sig motionen om lösesummans begränsning till 150 millioner kronor, motsvarande cirka 3,20 kronor i nettovinst pr ton, ett förslag hvilket också i Riksdagen betecknades som utpressning mot bolaget. Antager man då bolagets vinst på dess hälft af de 9 millioner tons, på hvilken ingen royalty kräfvés, till blott 4 kronor, så svarar detta år 1932 mot ett kapitalvärde af 24,215,517 kronor, hvartill bör komma bolagets öfverskjutande vinst på den andra hälften, 1 krona pr ton, d. v. s. 6,053,879, alltså inalles 30,269,396 kronor. Härifrån afgår då värdet år 1932 af de 3 1/2 millioner bolaget nu skulle utbetala, d. v. s. 9,330,427 kronor — alltså en ren present åt bolaget under denna förutsättning af 20,938,969 kronor.

Utgångspunkten för denna lilla kalkyl, en vinst af 4 kronor pr ton, är sannerligen så blygsam att, när redan den ger dylika vinstsiffror för det gynnade bolaget, staten har alla skäl att tänka sig för innan den ingår ett sådant aftal. Och då är att märka, att staten icke får afräkna ett öre af lösesumman för Kiiruna- och Gellivare-grufvorna, oaktadt dessa faktiskt ju minskats i värde med 9 millioner tons, hvarförutom genom monopoliseringen af malmexporten åt bolagen Grängesberg och Kiirunvaara vinstmöjligheterna för dessa bolag i väsentlig grad höjas med påföljd att afven statens lösningspris för det kvarvarande af Kiirunamalmen blir högre.

Ur principiell synpunkt må framhållas olämpligheten af den bestämmelsen, som finnes i 2 § af kontraktsförslaget, att staten ej förrän 1932 — eventuellt 1938 — skulle äga att efter eget godtfinnande tillgodogöra sig de malmer, som till så dyrt pris blifvit inlösta. Med andra ord, staten skulle afhända sig rätten att, om så befinnes lämpligt, exportera malm ur sina egna grufvor, för att icke åstadkomma konkurrens med de båda bolagen på exportmarknaden.

Det kan ej anses lämpligt att staten för lång framtid binder sig under ett sådant förmynderskap af ett enskildt bolag — äfven om detta har namn om sig att vara en »stat i staten» och gynnats så mycket och rundligt genom 1907 års kontrakt.

A sid. 9 i propositionen framhålles, att det skulle vara »national-ekonomiskt riktigt» att från de under brytning varande grufvorna i Norrbotten, hvilka ligga nära nu befintliga järnvägen, skulle tagas all för export afsedd malm, medan man håller Svappavaara och Leveäniemi såsom reserv för svenska järnhandterings behof af malm i framtiden. Detta vill med andra ord säga, att det skulle vara riktigast att rofbryta och uttömma det ena fältet efter det andra för att slippa vidtaga kostbara anordningar för att sätta ett flertal fält samtidigt under uthållighetsbrytning. Man bör väl dock härvidlag taga med i räkningen, att vid hvarje gruffält som skall tömmas nödvändiggöres uppkomsten af nya samhällen, hvilkas existens uteslutande är baserad på malmbrytningen. Dessa måste åtaga sig ekonomiska förpliktelser för framtiden, hvilka de ej förmå utfylla, sedan malmen är slut. Med ett ord: dessa samhällen, ja hela kommuner, komma därefter att sakna existensmöjligheter. De byggnader m. m., icke minst de egna hem, som därvarande arbetarebefolkning genom nedläggande af besparade slantar åt sig uppfört, bli värdelösa, sedan arbetsförtjänsten å platsen upphör. Det synes oss vara rimligt att, då staten påtager sig att reglera grufvbrytningen i vårt land, detta sker med vid och förutseende blick på det hela, utan att allt för mycket falla undan för ett exporterande malm-bolags intressen och önskningsar.

De geologiska undersökningarna synas gifva vid handen, att en stor del af malmerna i såväl de nu till inköp ifrågasatta fälten som i Luossavaara m. fl. af de under statens nyttjanderätt varande grufvorna innehålla sådana kvaliteter, som ej lämpa sig för förädling inom landet enligt någon af nu i bruk varande förädlingsmetoder. Däremot anses ju grängesbergsmalmen, som är belägen i hjärtat af den svenska järnindustrien men som nu exporteras, till större delen vara lämplig för inhemsk förädling. En framsynt malmpolitik synes då böra inriktas på att söka åt den mellan-svenska järnindustrien förvärfa lämplig malm från Grängesberg, medan

där ännu finnes någon malm kvar. Detta kunde ske t. ex. på det sätt, att staten satte ett flertal af sina grufvor i Norrbotten under uthållighetsbrytning och från dessa ställde till Grängesbergsbolagets förfogande ett mot Grängesbergs nuvarande export svarande tontal af sådana malmer, som ej lämpa sig för inhemska förädlingsmetoder men för export. Genom ett sådant arrangemang vunnes *dels* att staten kunde så reglera malmexporten, att endast — utöfver hvad 1907 års kontrakt med Kiirunabolaget innehåller — för den inhemska järnförädlingen mindre lämpliga malmer blefve exporterade, *dels* att järnindustrien i mellersta Sverige på nära håll och därför till rimliga priser kunde få sitt behof af för dem lämplig malm tillgodosedt, *dels* att uthållighetsbrytning och därmed följande ökade arbetstillfällen kunde beredas under en längre tidrymd vid så många af grufvorna som möjligt samt slutligen att därigenom staten komme i tillfälle att sälja af sina egna malmer i Luossavaara-Mertainen-Svappavaara m. fl. och på så sätt göra sig betäckt för de utlägg den nu måste göra för inlösen af Svappavaara och eventuellt andra ännu i enskild ägo befintliga norrbottniska malmfält.

Med det nu sagda anse vi oss ha visat, att andra sätt än de i den kungl. propositionen föreslagna mycket väl skola kunna uttänkas för att ersätta statens utlägg för återförvärf af Svappavaara m. fl. grufvor. Det vore under sådana förhållanden synnerligen olämpligt att nu binda sig vid Kungl. Maj:ts förslag att medgifva en ännu mera forcerad brytning i Kiiruna (ev. Gellivara) af där befintliga bättre och lättare åtkomliga malmer för att blifva i tillfälle att för den svenska järnindustrien reservera de aflägsnare, delvis sämre samt svåråtkomligare malmerna.

På grund af hvad sålunda anförts, få vi hemställa,

att Riksdagen, med afslag af Kungl. Maj:ts proposition n:o 176 i hvad den afser ny öfverenskommelse med Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund, måtte ställa till Kungl. Maj:ts förfogande nödiga medel för inköp för statens räkning af aktiebolaget Svappavaara malmfälts grufvor m.m.

Stockholm den 2 maj 1908.

L. J. Carlsson.

Hjalmar Branting.

I motionens syfte instämmer:

Bernh. Eriksson.